

The Problems of Literary Genres
Les problèmes des genres littéraires

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE

SOCIETAS SCIENTIARUM LODZIENSIS

WYDZIAŁ I

SECTIO I

Zagadnienia Rodzajów Literackich

TOM LVII,
ZESZYT 1 (113)

Łódź 2014

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
90-505 Łódź, ul. M. Skłodowskiej-Curie 11
tel. 42 66 55 459, fax 42 66 55 464
sprzedaż wydawnictw: tel. 42 66 55 448
e-mail: biuro@ltn.lodz.pl
<http://www.ltn.lodz.pl/>; <http://sklep.ltn.lodz.pl>

REDAKCJA NACZELNA WYDAWNICTWA ŁÓDZKIEGO TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
Wanda M. Krajewska (redaktor naczelny), Henryk Piekarski, Jan Szymczak, Edward Karasiński

REDAKTOR NACZELNY/EDITOR-IN-CHIEF
Jarosław Płuciennik

REDAKCJA/EDITORS
Craig Hamilton, Joanna Jabłkowska, Michał Wróblewski

SEKRETARZ/SECRETARY
Agnieszka Śliz

RADA REDAKCYJNA/ADVISORY BOARD
Uszula Aszyk (Warszawa), Mária Bátorová (Bratislava), Włodzimierz Bolecki (Warszawa), Hans Richard
Brittnacher (Berlin), Grzegorz Gazda (Łódź), Margaret H. Freeman (Heath, MA), Marja Härmänmaa
(Helsinki), Bogumiła Kaniewska (Poznań), Anna Kędra-Kardela (Lublin), Ewa Kraskowska (Poznań),
Vladimir Krysinski (Montréal), Erwin H. Leibfried (Giessen), Anna Łebkowska (Kraków), Danuta Opacka-
Walasek (Katowice), Ivo Pospíšil (Brno), Charles Russell (Newark, NJ), Mark Sokolyanski (Odessa-Lübeck),
Dariusz Śnieżko (Szczecin), Reuven Tsur (Jerusalem)

RECENZENCI W ROKU 2014/REVIEWERS FOR 2014
Lista recenzentów zostanie opublikowana w drugim numerze

REDAKCJA JĘZYKOWA/LANGUAGE EDITORS
Stephen Dewsbury, Craig Hamilton, Reinhard Ibler

Wydano z pomocą finansową Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Copyright by Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2014
Printed in Poland

PL ISSN 0084-4446

Nakład 200 egz., wyd. I, wersja drukowana pierwotna

OKŁADKĘ ZAPROJEKTOWAŁ: Paweł Więckowiak
SKŁAD I REDAKCJA TECHNICZNA: Maryla Błońska
DRUK: 2K Łódź sp. z o.o. ul. Płocka 35/43, Łódź
www.2k.com.pl; 2k@2k.com.pl

Czasopismo jest indeksowane w bazie Copernicus i znajduje się na liście ministerialnej czasopism punktowanych.
Artykuły czasopisma w elektronicznej wersji są dostępne w bazach ERIH, CEEOL, CEJSH, EBSCOhost
oraz na portalu IBUK.

SPIS TREŚCI | CONTENTS

ROZPRAWY | ARTICLES

Beata Śniecikowska — Poezja uważności – Czesław Miłosz i haiku	9
Artur Sadecki — Teoria umysłu a nieporozumienia bohaterów w prozie Czechowa (zarys)	27
Natalia Schiller — W pułapce plaas. Postkolonialne reinterpretacje południowoafrykańskiej powieści farmerskiej	43
Blossom N. Fondo — Cosmopolitanism and its Discontents: Postcolonialism and the Immigrant Experience in Andrea Levy's <i>Small Island</i>	59
Neslihan Atcan Altan, Ertuğrul Koç — Fear and Wish-fulfilling Flights of Fancy: Walpole's Nightmare of Class Conflict and the Restoration of Aristocracy in <i>The Castle of Otranto</i>	75
Krzysztof M. Maj — Allotopia – wprowadzenie do poetyki gatunku	89
Grzegorz Trębicki — Narratologiczna taksonomia fantasy: propozycje teoretycznoliterackie Farah Mendlesohn	107
Agnieszka Dauksza — Awangardowe bezformia i ich losy. Prologomena	119
Irena Górską — <i>Wielopole, wielopole</i> Tadeusza Kantora. Między medium pamięci a medium fotografii	135
Agnieszka Śliz — Demotywator – emblemat kultury uczestnictwa? (wokół problemów definicyjnych memów oraz memów internetowych)	151
Jagoda Salaj, Jarosław Pluciennik — Quality and inspiration. A study of the diversification of rhetoric of quality in relation to different conceptual domains in <i>Zen and the Art of Motorcycle Maintenance: An Inquiry into Values</i> by Robert M. Pirsig	167
Marcin Gołaszewski — Ernst Wiechert und sein Werk im Spiegel des autobiographischen <i>Werkes Jahre und Zeiten</i> . Der literarische Werdegang eines deutschen Dichters der <i>Inneren Emigration</i> . Vom <i>Totenwolf</i> (1924) über <i>Totenwald</i> (1939/1946) bis <i>Missa sine nomine</i> (1950)	185
Jarosław Bedyniak — <i>Dworzanin polski</i> Łukasza Górnickiego wobec sympozjonu literackiego. Chatakterystyka gatunkowa	213
Teresa Banaś-Korniak — Gazeta ulotna i moralistyczny traktat – dwa gatunki siedemnastowiecznej moralistyki (na przykładzie sensacyjnych nowin z ziemi włoskiej)	235

Anna Bednarczyk — ПОЛИТИЧЕСКИЕ КОНТЕКСТЫ ПЕРЕВОДЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	253
Małgorzata Rygielska — Kilka uwag na temat antropologii literatury we Włoszech. O propozycji Fabia Dei.	273
Jana Kuzmíková — Cognitive Literary Science as a Showcase of Multidisciplinary Concept of Science.	293

RECENZJE | BOOK REVIEWS

<i>Shakespeare and genre. From Early Modern Inheritances to Postmodern Legacies</i> , ed. Anthony R. Guneratne (rec. Mark Sokolyansky)	311
Michał Głowiński: <i>Różnaitości interpretacyjne. Trzydzieści szkiców</i> (rec. Grzegorz Gazda).....	315
Gabriele Rita Hauch: <i>Binden und Befreien</i> . <i>Witold Gombrowicz's Diskurs der Zweifaltigkeit</i> (rec. Karolina Sidowska)	319
<i>Incarnations of Material Textuality. From Modernism to Liberature</i> , eds. Katarzyna Bazarnik, Izabela Curyllo-Klag (rec. Michał Wróblewski).....	324
Dobrawa Lisak-Gębala: <i>Ultraliteratura. O strategiach transmedialnych</i> <i>i poszukiwaniu pozaverbalnego we współczesnej literaturze polskiej</i> (rec. Anna Zatora)	328
Steven Pinker: <i>The sense of style: The Thinking Person's Guide</i> <i>to Writing in the 21st Century</i> (rec. Jagoda Sałaj)	331
<i>A history of Emotions, 1200–1800 (Studies for the International Society for Cultural History)</i> , ed. Jonas Liliequist (rec. Ewelina Paul)	335

MATERIAŁY DO „SŁOWNIKA RODZAJÓW LITERACKICH”

MATERIALS TO „THE COMPANION OF THE LITERARY GENRES”

Gonzo journalism (Izabella Adamczewska)	341
Steampunk (Natalia Lemann)	344

APPENDIX

WILLIAM POWERS W ŁODZI

William Powers — A Not-So-Global Future?.....	355
---	-----

STRESZCZENIA

ABSTRACTS

Poezja uważności — Czesław Miłosz i haiku

Artykuł proponuje wieloaspektową analizę twórczości Czesława Miłosza w kontekście poetyki i filozoficznego zaplecza klasycznych haiku. Autorka rozpoczyna od wskazania zbliżeń i różnic między prezentującą intensywne doświadczenia sensualne poezją polskiego autora a kompozycjami japońskich haijinów. Kolejny etap analizy dotyczy już tylko miniatur Miłosza oglądanych w perspektywie obrazowania zmysłowego w haiku. Dalejsza część tekstu poświęcona jest reinterpretacji metaliterackich sądów autora *Ocalenia* dotyczących poezji Dalekiego Wschodu. Artykuł zamyka komparatystyczna analiza dokonanych przez polskiego poetę przekładów klasycznych japońskich haiku i haiku współczesnych.

Poetry of mindfulness — Czesław Miłosz and haiku

The article presents a multifaceted analysis of the underresearched complex relations of the works by Czesław Miłosz and the poetics and philosophical 'legacy' of haiku. Firstly, the author examines the haiku-like texts by Miłosz, focusing on sensual imagery employed by classical haijins and the Polish poet. The next section is devoted to re-interpretation of the metaliterary aspects of Miłosz's texts concerning Far Eastern patterns of poetry. The final part deals with his translations of classical and contemporary haikus, confronting the work of Miłosz with the attempts of other translators and with original texts. The comparative analyses lead to a revision of the common opinions on Miłosz's translations.

ARTUR SADECKI
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Teoria umysłu a nieporozumienia bohaterów w prozie Czechowa (zarys)

Niniejsza praca przedstawia wstęp do badań nad prozą Antoniego Czechowa w oparciu o tzw. teorię umysłu. Zastosowanie tej teorii umożliwia nowe podejście do badań nad narracją i bohaterami oraz wydobywanie kognitywnych aspektów dzieła literackiego. Teoria umysłu oraz metareprezentacja pozwalają dostrzec przyczyny częstych u Czechowa „nieporozumień” między bohaterami. W opowiadaniu *Śmierć urzędnika* przyczyną porażki w kontakcie z drugą osobą są zaburzenia teorii umysłu głównego bohatera, prowadzące do błędnego postrzegania siebie oczami drugiej osoby. W utworze *Kapral*

Priszybiejew przyczyną nieporozumienia okazuje się błędne przypisywanie intencji innym postaciom przez tytułowego kaprala, zaś opowiadanie *Człowiek w futerale* pokazuje jak decyzja o rezygnacji z kontaktu z innymi bohaterami wpływa na odizolowanie jednostki od świata i powstanie błędnego koła nieporozumień.

Theory of Mind in the light of misunderstandings of heroes in Chekhov's prose (outline)

This piece of work presents an introduction to the research in Anton Chekhov's prose based on Theory of Mind. By employing this theory one may gain a new approach to the research in narration and heroes and also a way to reveal the cognitive aspects of a literary work. Theory of Mind and metarepresentation allow to notice the reasons of communication issues, 'clashes' between heroes, which seem to be so common in Chekhov's prose. In a short story *The Death of a Civil Servant* the reason of a failure in contacts with the other person is the disorder of main hero's Theory of Mind, which leads to his mistaken perception of himself in the eyes of others. In the piece of work titled *Sergeant Prishibeyev* it is the sergeant's mistaken attribution of intentions to other heroes that causes misunderstandings. Whereas *The Man in the Case* reveals how the decision to resign from contacts with other heroes gives rise to one's isolation from the world and engenders a vicious circle of misunderstandings.

NATALIA SCHILLER
Uniwersytet Łódzki

W pułapce *plaas*. Postkolonialne reinterpretacje południowoafrykańskiej powieści farmerskiej

Artykuł omawia genologiczne aspekty południowoafrykańskiej powieści farmerskiej (*plaasroman*), ze wskazaniem na aktualne odczytania tego gatunku w nurcie współczesnej prozy postkolonialnej. Tradycyjna *plaasroman* realizowała wartości typowe dla nacjonalizmu, rasizmu i patriachalizmu, które z jednej strony ukonstytuowały poczucie przynależności narodowej Burów, z drugiej zaś legły u podstaw usankcjonowanego później systemu segregacji rasowej. Z tego powodu podstawowy schemat fabularny *plaasroman* stał się obiektem ironicznych reinterpretacji pisarzy kontestujących system kolonialny, jak ma to miejsce w omówionych w pracy powieściach: *Życie i czasy Michaela* K. J. M. Coetzego, *Trawa śpienna* Doris Lessing oraz *Zachować swój świat* Nadine Gordimer.

In the trap of *plaas*. Postcolonial rewriting of the South African farm novel

The article contains a generic analysis of a traditional South African farm novel (*plaasroman*) including current reception of this genre within contemporary post-colonial fiction. A classic *plaasroman* was based on social values such as nationalism, racism and patriarchy, which constituted a sense of national identity of the Boers, but also became the basis of the institutionalized racial discrimination. For this reason, the main narrative theme of *plaasroman* has been critically rewritten by the writers who contested colonial authority. These reinterpretations are being discussed based on three examples — *Life and Times of Michael K.* by J. M. Coetzee, *The grass is singing* by Doris Lessing and *The Conservationist* by Nadine Gordimer.

BLOSSOM NGUM FONDO

The University of Maroua

Cosmopolitanism and its Discontents: Postcolonialism and the Immigrant Experience in Andrea Levy's *Small Island*

Andrea Levy's *Small Island* captures the immigrant's experience in cosmopolitan London. In this novel, she showcases the fact that contrary to its claims to be accommodating to this diversity, the values upheld make no room for difference as they are strictly Eurocentric. The characters who through their colonial experience and education have been misled to believe that they are part of the British Empire are presented here faced with the shock of discovery that once in England, they are ascribed the second class position. This paper intends to interrogate the claim to cosmopolitanism. This is done through an engagement with postcolonial critique which conceptualizes the power relations between the colonizers and the colonized. The main argument of this discussion is that although the London of Andrea Levy's *Small Island* accommodates individuals from a variety of racial, national, cultural and ethnic backgrounds, they are never given the chance to experience any form of social integration.

Kosmopolityzm i jego wady: postkolonializm i doświadczenia imigranckie w „Wysepce” Andrei Levy

Small Island (pol. *Wysepka*), autorstwa Andrei Levy, przedstawia losy imigrantów w kosmopolitycznym Londynie. Jednym z głównych problemów powieści jest ukazanie rozdźwięku między deklarowaną otwartością i tolerancją a rzeczywistością, w której na stosunek do inności rzutują silnie zakorzenione eurocentryczne schematy myślenia. Niniejszy artykuł, posługując się narzędziami krytyki postkolonialnej, konceptualizującej problem relacji między kolonizatorami i kolonizowanymi, analizuje na przykładzie ukazanego w powieści Londynu, skomplikowane problemy kulturowe, narodowe, rasowe byłego imperium kolonialnego.

Fear and Wish-fulfilling Flights of Fancy: Walpole's Nightmare of Class Conflict and the Restoration of Aristocracy in *The Castle of Otranto*

This article discusses *The Castle of Otranto* by Horace Walpole as the first gothic work dramatizing, through the theme of “usurpation”, the emergence of the new but “greedy” bourgeoisie in England in the eighteenth century as a threat against the long-established, and from Walpole’s perspective, “divinely ordered” aristocratic system. *Au fait* with the worries and expectations of aristocracy, for he is the son of Robert Walpole (the first Prime Minister of England), and a member of nobility and the Parliament, Walpole, in his work, cannot help defending the established system against the emerging bourgeois paradigm. In the article, Walpole’s concern with the chaotic state of his country, which he reveals through building a devastating class conflict in Otranto, will be analyzed with the help of biographical, historical, and Marxist approaches. Finally, by referring to the Freudian theory of “wish-fulfillment through dreams”, Walpole’s solution for the conflict will be shown to be a self-gratifying one, satisfying the author’s aristocratic self.

Strach i projekcje wyobraźni: koszmar konfliktu klasowego i restauracja arystokracji w *Zamczysku w Otranto* Horacego Walpole’a

Przedmiotem refleksji w artykule jest *Zamczysko w Otranto* Horacego Walpole’a rozpatrywane jako pierwsze gotyckie dzieło dramatyzujące — poprzez wprowadzenie tematu „uzurpacji”, druzgocącego konfliktu klas w Otranto — problem nowej „chciwej” burżuazji w XVIII-wiecznej Anglii, stanowiącej z perspektywy Walpole’a zagrożenie dla „odwiecznego” „boskiego” systemu arystokratycznego (dodajmy, że autor był synem Roberta Walpole’a, pierwszego premiera Anglii oraz członkiem Parlamentu). Przedstawiając obawy i oczekiwania arystokracji, Walpole, w obliczu rodzącego się paradygmatu burżuazyjnego, nie potrafił nie stanąć w obronie dotychczasowo systemu. Problem konfliktu klas w Otranto analizowany jest w pracy za pomocą biograficznych, historycznych i marksistowskich metod badawczych zwieńczonych odniesieniem do teorii sublimacji i marzenia sennego Freuda, według której rozwiązanie konfliktu przez Walpole’a jest jedynie spełnieniem własnym, zadowoleniem arystokratycznego „siebie”.

KRZYSZTOF M. MAJ
Uniwersytet Jagielloński

Allotopia — wprowadzenie do poetyki gatunku

Artykuł jest pierwszą kompleksową próbą stworzenia teoretycznego zaplecza dla nierozpowszechnionego w polskiej humanistyce terminu „allotopia”, ukutego przez Umberta Eco w eseju *Światy science fiction*. W miejsce podążania za poststrukturalistycznym wywodem Umberta Eco, przedstawiona zostaje propozycja zdekonstruowania binarnej relacji między realnym (naturalnym, zwyczajnym, znanym, empirycznym i realistycznym) a nierealnym (nienaturalnym, nadzwyczajnym, nieznanym, kontrempirycznym i fantastycznym) światem — jako obowiązującej w dotychczasowych badaniach nad gatunkami fantastycznymi. W konsekwencji, artykuł zachęca do ponowoczesnego odczytywania tych „allotopijnych” tekstów, które rezygnują z wspierania kolonialnego modelu dwuświata na rzecz filozoficznie świadomego światotwórstwa.

Allotopia — An Introduction to The Genre

The article is the first Polish attempt to provide a theoretical framework for a relatively unknown term ‘allotopia’, coined by Umberto Eco in essay *Il mondi della fantascienza*. However, instead of following rather poststructuralist Eco’s reasoning, the text proceeds with the deconstruction of the underlain dichotomy between real (natural, ordinary, known, empirical, realistic) and unreal (unnatural, extraordinary, unknown, counterempirical, fantastic) world — which is subsequently exposed as fundamental for heretofore fantasy and SF studies. Consequently, the paper encourages postmodern reading of those ‘allotopian’ texts that resign from supporting a colonial, two-world model in favour of philosophy conscious worldbuilding.

GRZEGORZ TRĘBICKI
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Narratologiczna taksonomia fantasy: propozycje teoretycznoliterackie Farah Mendlesohn

Artykuł podejmuje próbę krytycznego omówienia propozycji teoretycznoliterackich zawartych w pracy brytyjskiej badaczki Farah Mendlesohn *Rhetorics of Fantasy*. Studium to, opublikowane w 2008 r., stanowi najnowszą istotną pozycję w akademickiej dyskusji dotyczącej teorii (oraz taksonomii) literatury „fantastycznej” czy też niemimetycznej, rozpoczętej ponad 40 lat temu przez takich uznanych badaczy jak Tzvetan Todorov czy Eric Rabkin. Z wielu przyczyn studium Mendlesohn wydaje się zajmować w niej pozycję szczególną; artykuł analizuje zarówno jego niewątpliwe osiągnięcia, jak i możliwe niedociągnięcia.

A Narratologist Taxonomy of Fantasy: Literary-theoretical Proposals of Farah Mendlesohn

The present article attempts at a critical discussion of taxonomical proposals of British scholar Farah Mendlesohn included in her study *Rhetorics of Fantasy* (2008). The study in question can be probably regarded as the most significant recent item in the academic discourse devoted to the theory (and taxonomy) of “fantastic” or non-mimetic literature, started more than 40 years ago by such notable researchers as, for example, Tzvetan Todorov or Eric Rabkin. From several reasons Mendlesohn’s study seems to occupy a special position in this discourse; the article analyzes both its indubitable achievements and possible shortcomings.

AGNIESZKA DAUKSZA
Uniwersytet Jagielloński

Awangardowe bezformia i ich losy. Prolegomena

W niniejszym artykule autorka rozważa zjawisko bezforemności rozumiane najpierw jako pojęcie filozoficzne (koncepcja Georgesa Bataille’a), a następnie jako kategoria estetyczna (malarstwo informel, teatr Tadeusza Kantora, literatura Leo Lipskiego). Rozważania są prowadzone z perspektywy „krytyki afektywnej”. Autorka analizuje znaczenie, funkcje i postaci, które przybiera bezformie w różnych pracach artystycznych. Następnie rozpatruje awangardowe zainteresowanie tym, co bezforemne jako przejaw poszukiwania i konstruowania „alternatywnej” nowoczesności.

Fates of Avant-garde Formlessness

In the following article the author considers a formlessness phenomenon which, at first, is understood as a philosophical term (Georges Bataille’s concept), then as aesthetic category (informel painting, Tadeusz Kantor’s theatre, Leo Lipski’s literature). Commentary is conducted from the perspective of ‘affective criticism’. The author analyses meaning, function and figures which formlessness becomes in different artistic works. Then, the author examines avant-garde interest in formlessness as a manifestation of search and establishment of ‘alternative’ modernity.

Wielopole, Wielopole Tadeusza Kantora — między medium pamięci a medium fotografii

Celem artykułu jest pokazanie, że Tadeusz Kantor, podejmując w spektaklu *Wielopole, Wielopole* próby zrekonstruowania utrwalonych w pamięci obrazów rodzinnego domu i miasteczka, stawia w istocie niezwykle uniwersalny, niezależny od kultury i szerokości geograficznej problem niemożliwego powrotu do przeszłości. Odwołując się do medium pamięci i medium fotografii, artysta z uporem odtwarza obrazy tego, co minione, choć jednocześnie wyraża świadomość, że utraconego dzieciństwa nie można powtórzyć. Klisze pamięci poddawane w spektaklu nieustannym korekcjom i korektom zyskują fizyczny wymiar, stają się niemal dosłownie rozumianą przestrzenią działań artysty. Wywoływane z nich obrazy stanowią uobecnienie fotograficznego widzenia twórcy.

Tadeusz Kantor's *Wielopole, Wielopole* — between the medium of memory and the medium of photography

This paper aims to show that, by attempting in his play *Wielopole, Wielopole* to reconstruct images of his family home and home town recorded in his memory, Tadeusz Kantor in fact poses an extraordinarily universal problem that is independent of culture and latitude: that of the impossibility of revisiting the past. By referring to the medium of memory and the medium of photography, Kantor perseveres in reconstructing images of the past, but at the same time expresses an awareness of the fact that a lost childhood cannot be repeated. The snapshots of memories, continually adjusted and corrected in the spectacle, acquire a physical dimension and become a space for the author's endeavours that can be construed almost literally. The images retrieved from them create a presence of the author's photographic vision.

AGNIESZKA ŚLIZ

Uniwersytet Łódzki

Demotywator — emblemat kultury uczestnictwa? (wokół problemów definicyjnych memów oraz memów internetowych)

Artykuł koncentruje się wokół problemów definicyjnych memów oraz memów internetowych. Zaprezentowany przegląd definicji cybermemów nie pretenduje do kompletności, pozwala jednak ukazać podstawowe trudności wiążące się z próbą wykorzystania terminu o dość długiej i burzliwej historii do opisu pewnego określonego zjawiska kulturowego. Dużą część pracy wypełniają rozważania na temat niezwykle

popularnych w ostatnim czasie demotyatorów, które na tle bogatego repertuaru form słowno-obrazowych wyróżniają się charakterystyczną kompozycją (zbliżoną do emblematu) oraz różnorodnością znaczeniową i funkcjonalną.

Demotivator — the emblem of the culture of participation? (the definitional problems of memes and the Internet memes)

The article focuses on the definitional problems of memes and the Internet memes. The presented review of the cyber memes' definition is claimed to be incomplete, however, helps to show the main difficulties connected with the attempt to use the term (which has rather long and tempestuous history) to describe the specific, cultural phenomenon. The large part of the essay is devoted to the deliberation about demotivators — the topic which has been extremely popular recently. Demotivators distinguish themselves out of the wide range of audiovisual forms thanks to not only the composition (similar to the emblem) but also the meaning and functional diversity.

JAGODA SAŁAJ
Uniwersytet Łódzki

JAROSŁAW PŁUCIENNIK
Uniwersytet Łódzki

Quality and inspiration.

A study of the diversification of rhetoric of quality in relation to different conceptual domains in *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance: An Inquiry into Values* by Robert M. Pirsig

This article discusses the basic types of concepts of quality occurring in Robert M. Pirsig's *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance: An Inquiry into Values*. These terms refer to the different conceptual domains, creating diversified types of rhetoric. All kinds of rhetoric refer to the discovery and awakening of individuality. The quality of education at university or on a motorbike must extend to all possible levels of the Great Chain of Being, it can not only be addressed with abstractedness. Conceptual diversification means diversifying rhetoric and style, which possibly corresponds to different levels of quality for Pirsig. In this sense, his proposals of a metaphysics of quality is part of a current dispute about the crisis within the humanities and the need to give it meaning, practicality and socially responsible utility. A metaphysics of quality uses the rhetoric of conceptual schemata which include: road, inclusion and container.

Jakość i natchnienie.

Badania nad różnorodnością retoryki jakości w odniesieniu do innych pojęciowych dziedzin występujących w powieści Roberta M. Pirsinga *Zen i sztuka obsługi motocykla. Rozprawa o wartościach*

Artykuł omawia podstawowe typy pojęcia jakości występujące w powieści Roberta M. Pirsiga pt. *Zen i sztuka obsługi motocykla. Rozprawa o wartościach*. Te pojęcia odnoszą się do różnych domen konceptualnych, tworząc tym samym zdywersyfikowane typy retoryki. Wszystkie typy retoryki odnoszą się do odkrywania i przebudzenia jednostkowości. Jakość kształcenia na uniwersytecie czy na motocyklu musi sięgać do wszystkich możliwych poziomów Wielkiego Łańcucha Bytu, nie może adresować jedynie abstrakcji. Dywersyfikacja konceptualna oznacza zdywersyfikowanie retoryki i stylu, co może odpowiadać także różnym poziomom jakości u Pirsiga. W tym sensie jego propozycja metafizyki jakości wpisuje się w aktualne spory o kryzysie humanistyki i konieczności jej usensownienia, upracticznienia i użycia społecznie odpowiedzialnego. Metafizyka jakości posługuje się retoryką schematów konceptualnych drogi, inkluzji i pojemnika.

MARCIN GOŁASZEWSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ernst Wiechert und sein Werk im Spiegel des autobiographischen Werkes *Jahre und Zeiten*. Der literarische Werdegang eines deutschen Dichters der *Inneren Emigration*. Vom *Totenwolf* (1924) über *Totenwald* (1939/1946) bis *Missa sine nomine* (1950)

Ernst Wiechert to jeden z najważniejszych (choć obecnie prawie zapomnianych) przedstawicieli niemieckiej emigracji wewnętrznej. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie twórczości pisarza przez pryzmat jego wspomnień *Jahre und Zeiten*, rzucających nowe światło nie tylko na interpretację dzieł Wiecherta, ale także na jego poglądy i ocenę własnej twórczości, uwarunkowanej nie tylko względami politycznymi czy społecznymi, ale także, w dużej mierze, wydarzeniami z życia osobistego. Artykuł stanowi próbę stworzenia szkicu analitycznego, obejmującego teksty z różnych okresów życia pisarza — poczynając od pierwszych powieści z kręgu literatury Rewolucji Konserwatywnej (*Der Totenwald*, *Der Wald*), poprzez utwory ukazujące narastający dystans do poglądów narodowych i do tematyki Pierwszej Wojny Światowej (*Knecht Gottes Andreas Nyland*; mowy z lat 1933 — *Der Dichter und die Jugend* i 1935 — *Der Dichter und seine Zeit*), aż po relację autobiograficzną z obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie (*Der Totenwald*, powieść — *Das einfache Leben*, czy *Missa sine nomine*).

Ernst Wiechert and his work in the mirror of the autobiographical work *Jahre und Zeiten*. The literary career of a German poet of the *Inner Emigration*. From *Totenwolf* (1924) on *Totenwald* (1939/1946) to *Missa sine nomine* (1950)

Ernst Wiechert was one of the most important representatives of German inner emigration. Nowadays he is almost entirely forgotten. The aim of this article is to show his literary output according to his own memoirs *Jahre und Zeiten* that shed different light on the interpretation of his work, but also on his attitude and own evaluation of work, often conditioned not only by political or social considerations, but also, to a large extent, by what happened in his personal life. This article is an attempt to provide, in general terms, an analytical sketch of the writer's works, from his first novels written in times of Conservative Revolutionary movement — *Der Totenwald*; *Der Wald* — via growing detachment from national views and the subject of The First World War — *Der Knecht Gottes Andreas Nyland*; speeches from the years: 1933 *Der Dichter und die Jugend* and 1935 *Der Dichter und seine Zeit* — to his autobiographical account of the concentration camp Buchenwald — *Der Totenwald*, novel *Das einfache Leben* or *Missa sine Nomine*.

JAROSŁAW BEDYNIAK
Uniwersytet Warszawski

Dworzanin polski Łukasza Górnickiego wobec sympozjonu literackiego. Charakterystyka gatunkowa

Dworzanin polski Łukasza Górnickiego realizuje poetykę sympozjonu literackiego (łac. *convivium*). W niniejszej pracy wskazano na obecność charakterystycznych elementów antycznego gatunku w strukturze polskiego przekładu *Il Cortegiano* Baltazara Castiglione. Wśród wyznaczników gatunkowych występujących w przekładzie Górnickiego wymieniono: narrację zewnętrzną i wewnętrzną, porządek rozmów, podyktowany rytmem spożywanych posiłków, brak udziału kobiet w rozmowach, dużą liczbę interlokutorów (9), prowadzenie dysput pod kierunkiem wybranego w tym celu najstarszego spośród biesiadników, eksponowanie idei równości towarzyskiej oraz nawiązania w strukturze dzieła do starożytnych i renesansowych dialogów biesiadnych. Górnicki, nadając *Dworzaninowi polskiemu* wytworną formę sympozjonu, zdystansował się od wzorca oryginalnego. To wyznaczniki sympotycznego gatunku najmocniej zaważyły na zmianach, jakich dokonał starosta tykociński wobec ramy narracyjnej włoskiego pierwowzoru.

A Polish Courtier by Łukasz Górnicki and the Literary Symposium. Literary genre description

A Polish Courtier (*Dworzanin polski*) by Łukasz Górnicki reflects the poetics of a literary symposium (Lat. *convivium*). In this thesis I indicate the presence of characteristic features of the ancient genre in the structure of the Polish translation of *Cortegiano II* Baldassare Castiglione. Genre determinants, which appear in the Górnicki's translation include the following: external and internal narration, the order of the talks dictated by the rhythm of food consumption, the absence of women in the talks, significant number of interlocutors (9), carrying out disputes under the direction of the oldest feaster especially elected for this purpose, exposing the idea of social equality and references to the ancient and renaissance regale dialogues in the structure of the work. Górnicki created *Dworzanin polski* with the use of a refined form of symposium. He went away from the original pattern. The determinants of the genre of a symposium are the factors, which mostly influenced the changes introduced by the governor of Tykocin in the narrative frame of the Italian original.

TERESA BANAŚ-KORNIAK
Uniwersytet Śląski

Gazeta ulotna i moralistyczny traktat — dwa gatunki siedemnastowiecznej moralistyki (na przykładzie sensacyjnych nowin z ziemi włoskiej)

Celem artykułu jest omówienie dwu różnych gatunków siedemnastowiecznych pism ulotnych, które przez badacza początków prasy polskiej — Konrada Zawadzkiego, zaliczone zostały do wspólnej grupy tak zwanych „gazet ulotnych”. Autorka artykułu wśród owych pism wyróżnia obszerne traktaty moralistyczne cechujące się staranną kompozycją, rozbudowaniem wątków opisowych i dydaktycznych oraz dominacją funkcji informacyjno-dydaktycznej przekazu. Obok nich w siedemnastym stuleciu tłoczone były niewielkiej objętości gazetki, których autorzy i wydawcy — nastawieni na komercyjność druku — usiłowali zaskoczyć odbiorcę, zadziwić go sensacyjnością przedstawianych wątków (stąd dominacja funkcji ekspresywnej takiego przekazu), dydaktykę spychając nierzadko na dalszy plan. Te krótkie „gazetki” różniły się znacznie od traktatów dydaktycznych formą przekazu: zamiast obszernych pouczeń moralistycznych i opisów treść bywała wyrażana za pomocą techniki enumeracji i kumulacji wielu szkicowo zarysowanych obrazów, odwołujących się do wyobraźni i emocji odbiorcy.

Ephemeral newspaper and moralistic treatise — two genres of the seventeenth century moralist literature (based on the example of sensational news from the Italian land)

The author's objective is to discuss two different genres of the seventeenth century ephemeral papers which Konrad Zawadzki, the researcher of the origins of the Polish press, has included in a common group of so called "ephemeral newspapers". The author of the article distinguishes, among those texts, extensive moralistic treatises, characterised by painstaking composition, expanded descriptive and instructive plots and domination of informative and didactic functions. In the seventeenth century, side by side with them the papers of small volume were printed and their authors and publishers were focussed on obtaining commercial goals. They differed a lot from didactic treatises with the form of communication: the content was often expressed through the technique of enumeration and accumulation of many sketches, appealing to the recipient's imagination and emotions.

ANNA BEDNARCZYK
Uniwersytet Łódzki

Политические контексты переводческой деятельности (перевод — переводчик — политика в польском и русском социокультурном пространстве)

Political contexts of translation (Translation — Translator — Politics in the Polish and Russian sociocultural space)

The paper deals with various types of political influence on the translation and translators. The author shows different types of official (public) censorship and unofficial one (self-censorship, publishing policies). She discusses the problem on the basis of a range of examples (Polish and Russian mainly), and in the context of different historical epochs. She attempts to show the interrelations between the political principles and translators' decisions, and to demonstrate in what way politics influences the choice of profession.

Polityczne konteksty tłumaczenia (przekład — tłumacz — polityka w polskiej i rosyjskiej przestrzeni socjokulturowej)

Artykuł podejmuje kwestię różnorodności wpływu polityki na tłumaczenie oraz na tłumaczy. Autorka wskazuje różne przypadki oficjalnej (np. państwowej) cenzury oraz cenzury nieoficjalnej (autocenzura, polityka wydawnicza). Rozważa to zagadnienie przede wszystkim na przykładach polskich i rosyjskich, w kontekście różnic historycznych. Wskazuje również relacje między politycznymi wytycznymi a decyzjami podejmowanymi przez tłumacza. Prezentuje także, w jaki sposób polityka wpływa na wybór zawodu tłumacza.

MAŁGORZATA RYGIELSKA

Uniwersytet Śląski

Kilka uwag na temat antropologii literatury we Włoszech.

O propozycji Fabia Dei

Celem artykułu jest przedstawienie nurtu antropologii literatury we Włoszech, reprezentowanego przez Fabia Dei (a także innych uczonych takich, jak Pietro Clemente, Zelda Alice Franceschi czy Valerio Petrarca). Fabio Dei, antropolog kultury, rozważa skomplikowane związki antropologii i literatury, uwzględniając przede wszystkim problematykę literatury jako źródła do badań nad kulturą oraz zagadnienie pisarstwa antropologicznego (w tym literackości relacji z badań terenowych). Refleksję nad antropologią i literaturą we Włoszech odnosi do rozwoju włoskich badań ludoznawczych, folkloroznawczych i filologicznych.

Several remarks on the anthropology of literature in Italy.

On Fabio Dei's proposal

The aim of this paper is to present an Italian trend of the anthropology of literature represented by Fabio Dei (as well as other scholars, such as Pietro Clemente, Zelda Alice Franceschi, and Valerio Petrarca). Fabio Dei, an anthropologist of culture, analyses complex ties between anthropology and literature. First of all, he understands literature as a source of the study of culture. Also, he discusses the idea of anthropological writing (including the literary character of field research accounts). He refers his reflections on anthropology and literature in Italy to the development of Italian ethnography, folklore studies and philology.

Cognitive Literary Research as a Showcase of Multidisciplinary Concept of Science

Cognitive literary research began to emerge in the 1980s when cognitive linguists discovered that numerous basic processes of human thinking could be revealed and studied within the field of literature. The study presents a survey of cognitive literary studies, research programmes, disciplines and outputs. The general goal of cognitive literary science is to identify common principles and processes of the literary text, imagination and thinking. This means providing a cognitive explanation with regard to the operation, constituents, methods and purposes of the literary process. It could be said, that every interpretation of non-cognitive literary studies has tended to reveal more correct principles of literature, and even more correct meaning/representation of a work of art (e.g. structuralism). Cognitive literary research/science reassesses these aims. If we add the authorial and perceptive procedural competences (memory, attention, emotions, etc.) to the system of literary notions, we will acquire better methodological instruments for the analysis of: the literary expression and shifts in perception; the examination of literary understanding and its types; resolution of literary agents (author, character, reader); and reasons for the popularity of given literary works and the value/negative value attributed to them. That can help us understand what literariness is, which is to find a solution to the main question of literary research, which has not yet been satisfactorily answered.

Kognitywne badania literackie jako przypadek multidyscyplinarnego pojęcia nauki

Kognitywistyczne badania literackie zaczęły rozwijać się w latach 80. XX wieku, kiedy dostrzeżono, że liczne procesy ludzkiego myślenia objawiają się w literaturze i w oparciu o nią mogą być studiowane. Niniejszy artykuł stanowi przegląd kognitywistycznych badań nad literaturą, wybranych metodologii oraz ich wpływu na studia literaturoznawcze. Nadrzędnym celem kognitywistyki literackiej jest wskazanie repertuaru wspólnych zasad i procesów właściwych literackim tekstom, wyobraźni i kognicji. Oznacza to wypracowanie modelu wyjaśnienia ludzkiego poznania w oparciu o operacje, części składowe, metody i cele procesu literackiego. Jeśli wziąć pod uwagę wymiar percepcji (pamięć, uwaga, emocje etc.) i odnieść go do systemu pojęć literackich, efektem są lepsze instrumenty metodyczne służące analizie tekstu — m.in. w zakresie: literackich środków ekspresji i focalizacji; badania literackich konstrukcji rozumienia i ich rodzajów; ustalenia narracyjnych instancji literackich (autor, bohater, czytelnik); przyczyn popularności danego dzieła literackiego oraz wartości (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych) mu przypisanych. Kognitywistyka pomaga nam więc zrozumieć, czym jest literackość, tym samym naprowadza na rozwiązanie głównej kwestii badań literackich, która nie doczekała się dotąd zadowalającej odpowiedzi.